

KANSAINVÄLISEN VÄLITYSTUOMION TÄYTÄNTÖÖNPANO JA *ORDRE PUBLIC* STATI-TAPAUKSEN VALOSSA – JA 500 MILJOONAA DOLLARIA

1 Johdanto

Keskeinen syy välimiesmenettelyn yhä lisääntyvälle suosiolle kansainvälisten riitojen ratkaisutapana on se, että ulkomaiset välitystuomiot tunnustetaan ja pannaan täytäntöön laajalti eri maissa New Yorkin konvention mukaisesti.¹ Merkittävän poikkeuksen ulkomaisen välitystuomion täytäntöönpantavuudelle muodostaa New Yorkin konvention mukaan tilanne, jossa tuomion tunnustaminen tai täytäntöönpano on täytäntöönpanomaan oikeusjärjestyksen perusteiden (*ordre public* tai *public policy*) vastaista.²

Ordre public -normistot ovat ensisijaisesti kansallisia ja erot kansallisten *ordre public* -normistojen kesken eri oikeusjärjestyksissä voivat olla huomattavia. Merkittävä osa kansallisista *ordre public* -normeista on kuitenkin yhteisiä monille kansallisille oikeusjärjestyksille, etenkin saman oikeuskulttuurin piirissä. Kansainvälisen välitystuomion täytäntöönpanon yhteydessä *ordre public* -normisto tulee aika ajoin hyvinkin keskeiseen rooliin. Näin kävi, kun Tukholmassa kansainvälisessä välimiesmenettelyssä annettua välitystuomiota Kazakstanin valtiota (jäljempänä ”Kazakstan”) vastaan ryhdyttiin saattamaan täytäntöön Yhdistyneessä kuning-

¹ Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958). Ks. Laki ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan, New Yorkissa 10 päivänä kesäkuuta 1958 tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta (7/1962) sekä laki välimiesmenettelystä (967/1992, jäljempänä ”VML”), 52 § – 55 §. New Yorkin konventioon on liittynyt 159 valtiota, ks. esim. https://en.wikipedia.org/wiki/Convention_on_the_Recognition_and_Enforcement_of_Foreign_Arbitral_Awards. New Yorkin konvention lisäksi tai sen rinnalla ulkomaisten välitystuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano saattaa perustua maan sisäiseen välimiesmenettelylakiin. Esim. UNCITRAL-mallilain (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration) määräykset koskien ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa noudattavat New Yorkin konvention periaatteita. Ks. Explanatory Note by the UNCITRAL Secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as amended in 2006, kohdat 49–54, julkaisussa United Nations Publication Sales No. E.08.V.4, ISBN 978-92-1-133773-0.

² *Ordre public* tai *public policy* on kansallinen ja fundamentaalinen perusnormisto. Sillä kuvataan oikeusjärjestyksen kovinta ydintä. Se ei aina ole kirjoitetun lain vaan usein oikeusperiaatteiden määrittämää. Tyypillisesti länsimaisten oikeusjärjestysten mukaan kaikki se mikä loukkaa *ordre public* -normistoa, joutuu väistymään, olipa sitten kysymys oikeustoimen ehdoista, säädännäisestä oikeudesta ja joskus jopa tuomioistuimien päätöksistä. Prosessioikeudessa esimerkkinä on *audiatur et altera pars / due process* -normi ja materiaalisella puolella esimerkiksi ihmisoikeuksien asema. *Ordre public* -normit ovat harvalukuisia, eivätkä niiden tunnusmerkistöt ole selväpiirteisiä.

gaskunnassa. Tapauksessa *Stati v. Kazakhstan*³ englantilainen vetoomustuomioistuin (*Court of Appeal*) hahmotti elokuussa 2018 antamassaan ratkaisussa *ordre public* -periaatteen soveltamista välitystuomioiden täytäntöönpanon yhteydessä New Yorkin konvention⁴ pohjalta seuraavasti:

*Apart from the specific ground stated in art V (1), art V(2)(b) provides that enforcement may be refused if the court or other competent authority finds that "The recognition or enforcement of the award would be contrary to the public policy of that country". This safety valve, commonly found in international conventions and other instruments for the recognition and enforcement of foreign proceedings and orders, is to be used only with "extreme caution".*⁵

Tuomioistuin luonnehti periaatetta kansainväliseksi turvaentiteetiksi, johon voidaan turvautua vain äärimmäisissä tilanteissa.

2 Kansainvälisessä välimiesmenettelyssä sovellettavista laeista

Kun kansainvälinen riita-asia saatetaan vireille välimiesmenettelyssä, sovellettavaa lakia koskevia kysymyksiä voi olla useita. Ensinnäkin tulee ratkaista, mikä on riitaan sovellettava materiaallinen

laki. Tällöin saattaa tulla arvioitavaksi, onko joku riidan osapuolista esittänyt itse pääasiassa vaatimuksen, jolle riitaan sovellettava aineellinen laki ei anna suojaa, koska se olisi oikeusjärjestyksen perusteiden vastaista kyseisen aineellisen lain mukaisesti asiaa arvioitaessa. Toiseksi, välimiesoikeuden on päätettävä tai oltava tietoinen, mitä prosessioikeudellisia normeja välimiesmenettelyyn sovelletaan. Tällöinkin voidaan joutua arvioimaan, onko joku osapuoli menetellyt tavalla, joka on oikeusjärjestyksen perusteiden vastaista noudatettavan prosessilain näkökulmasta (esim. petos näytön esittämisessä tai muu prosessipetos). Kolmanneksi, välitystuomion täytäntöönpanovaiheessa on otettava huomioon täytäntöönpanovaltion normit ja mahdollisesti arvioitava, olisiko välitystuomion tunnustaminen tai täytäntöönpano evättävä täytäntöönpanomaan oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisena. *Ordre public* -kysymyksiä voidaan siis joutua arvioimaan ainakin näillä kolmella eri tasolla.

Jos asianosaiset eivät ole sopineet sopimukseen sovellettavasta materiaalisesta kansallisesta laista (*lex causae*), riita-asiaan sovellettava laki on pyrittävä määrittämään, sillä muutoin sekä argumentaatiota että tuomioita on vaikeahko ankkuroida normipohjaan.⁶ Joskus tämä ei kuitenkaan ole lainkaan

³ Anatolie Stati, Gabriel Stati, Ascom Group S.A., Terra Raf Trans Traiding Limited v The Republic of Kazakhstan (2018) Case No: A4/2018/1309, Thomson Reuters, [2018] EWCA Civ 1896, jäljempänä ("Stati"). Moldovasta kotoisin olevan liikemies Anatoli Statin sekä hänen lähipiiriinsä kuuluvien tahojen ja Kazakstanin valtion välistä riitaa on selostettu laajalti myös kansainvälisessä talousmediassa, ks. mm. *Reuters*, Both Sides Claim Victory as Stati vs. Kazakhstan case is dropped in UK, <https://www.reuters.com/article/us-kazakhstan-stati/both-sides-claim-victory-as-stati-vs-kazakhstan-case-is-dropped-in-uk-idUSKBN1KY1DQ>:

⁴ Ks. New Yorkin konventio, Artikla V 2. b).

⁵ Stati s. 8, kappale 37; tässä artikkelissa jäljempänä käytetyn viittaustavan mukaisesti "Stati 8:37".

⁶ VML 31 §:n mukaan välimiesten on perustettava tuomionsa lakiin. VML 31 §:ssä säädetään myös, että jos riidan osapuolet ovat sopineet, että sovelletaan tietyn valtion lakia, välimiesten on perustettava tuomionsa tähän lakiin. Edelleen VML 31 §:ssä säädetään, että välimiehet voivat perustaa tuomionsa siihen, mikä on kohtuullista (*ex aequo et bono*), mikäli osapuolet ovat näin sopineet. Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysäännöt ovat muutoin linjassa VML:n edellä kuvattujen määräysten kanssa, mutta sääntöjen 28 § (Sovellettavat oikeusohjeet) antaa välimiehille nimenomaisen oikeuden päättää riitaan sovellettavasta materiaalisesta laista (28.2-kohta: Jolleivät asianosaiset ole muusta sopineet, välimiesoikeus soveltaa sen valtion lakia, joita se pitää tarkoituksenmukaisimpana). Vastaava määräys sisältyy myös Kansainvälisen kauppakamarin (ICC) välimiesmenettelysääntöihin (*ICC Rules of Arbitration*). ICC:n sääntöjen 21 Artiklan 1)-kohdan mukaan: *The parties shall be free to agree upon the rules of law to be applied by the arbitral tribunal to the merits of the dispute. In the absence of any such agreement, the arbitral tribunal shall apply the rules of law which it determines to be appropriate.* Lisäksi ICC:n sääntöjen 21 Artiklan 2)-kohta mahdollistaa välimiesoikeudelle ottaa huomioon osapuolten välisen sopimuksen määräykset ja kauppatavat sovellettavaa aineellista lakia määrittäessä: *The arbitral tribunal shall take account of the provisions of the contract, if any, between the parties and of any relevant trade usages.*

tarpeen, jos osapuolet ovat sopineet esimerkiksi *lex mercatorian* soveltamisesta. Jos materiaalista sovellettavaa lakia ei ole sovittu, välimiesten on pyrittävä löytämään ne kansalliset kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt, joiden pohjalta lainvalinnan tulee tapahtua. Tämä muodollinen ja joskus väkinäinen vaihe sivuutetaan usein välimiesoikeuden vapaan harkinnan perusteella tehtävien lainvalintanormien hyväksi. Jos välimiesmenettelyä käydään tietyn kansallisen välimiesmenettelylain perusteella, sen säännökset, tai institutionaalisessa menettelyssä instituution säännöt, tulevat sovellettavaksi.⁷ Näiden lisäksi välimiesmenettelyn prosessuaalisen perustan muodostaa välimiesmenettelyn kotipaikan (*seat*) prosessinormisto ja sen välimiesmenettelylaki soveltuvin osin.

Stati-tapausta käsitellyt englantilainen vetoomustuomioistuimien painotti seuraavasti välimiesmenettelyn kotipaikan (*seat*) keskeistä merkitystä, kun määritellään, onko välitystuomio pätevä:

*Arbitrations are subject to control by the laws and courts of the country of their seat. The Convention recognizes that the validity of an award is primarily a matter for the country of the arbitration's seat (curial law), and that is the case even though the issue referred to arbitration is to be determined in accordance with the laws of another country (see C v D [2007] EWCA Civ 1282; [2008] Bus LR 843).*⁸

Materiaalisen lain valinta asianosaisten tai välimiesten toimesta ei sekään ole aina yksinkertainen kysymys. Asianosaisten oma lainvalinta on voitu tehdä *mala fides* tietyn maan normien soveltamisen välttämiseksi. Tällainen voi syntyä esim. osapuol-

ten yhteisestä pyrkimyksestä välttää transaktion kilpailuoikeudellinen arvio.⁹ Jossain tilanteissa oikeustoimelle voi olla moniulotteisia ja monikan-sallisia vaikutuksia (*effects*-doktriini), minkä seurauksena sen vaikutukset voivat eri oikeusjärjestyksessä joutua kulloinkin eri normien mukaan alaiseksi. Tällöin sovellettavaksi voi tulla useiden eri maiden lait. Oikeustoimen osatekijät saattavat ylittäessään oikeusjärjestysten välisiä rajoja rikko-maan tulla erilaisten materiaalistien normien mukaan arvioitaviksi.¹⁰

3 Stati-prosessissa annettu välitystuomio

Stati-prosessissa oli monta vaihetta, mutta Englannissa käydyin tuomioistuimien keskeisin kysymys oli se, tuliko Tukholmassa annetun välitystuomion täytäntöönpano evätä *ordre public* -perusteella, kun Kazakstan väitti kantajatahon hankkineen välitystuomion petollisesti esittämällä virheellistä näyttöä. Samaan aikaan, kun Stati haki välitystuomion täytäntöönpanoa Englannissa, Kazakstan käynnisti Ruotsissa tuomioistuimien välitystuomion kumoamiseksi, ja täytäntöönpanohakemuksen käsittely englantilaisessa alioikeudessa oli tuon ajan keskeytyneenä. Välitystuomion moite Ruotsissa ei kuitenkaan menestynyt. Englannissa Kazakstan vastusti täytäntöönpanon myöntämistä ja vaati prosessipetosväitteen tutkimista tässä yhteydessä. Stati luopui täytäntöönpanopyynnöstään, mutta Kazakstan vaati edelleen prosessipetosväitteen tutkimista. Täytäntöönpanosta luopumisesta huolimatta Kazakstan menestyi vaatimuksessaan saada

⁷ Ks. esim. edellä alaviitteessä 6 selostetut VML:n, Keskuskauppakamarin ja Kansainvälisen kauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen lainvalintasäännökset.

⁸ Stati, 7:36.

⁹ Kilpailuoikeus saattaa muodostaa vaikeahkon asiavyöhdin. Kilpailuoikeuden vastaisia sopimuksia, järjestelyjä ja käytäntöjä on lukematon määrä. Aina osapuolet eivät ymmärrä tätä, joskus toinen ymmärtää, joskus molemmat, mutta siten, että heikomman on hyväksyttävä asia hiljaisesti. Joskus molemmat tai kaikki osapuolet syyllistyvät tietoisesti ja tarkoituksellisesti lainvastaiseen menettelyyn. Transborder-tilanteissa järjestely voi olla samanaikaisesti jossain maassa oikeudellisesti hyväksyttävä, jossain rikkomus ja jossain kriminalisoitu. Jos asia nousee esille, mitä näistä laeista tulee soveltaa? Välimiesoikeuden on *ex officio* vaikea puuttua asiaan, jos asianosaiset eivät ole esittäneet vaatimuksia tai väitteitä. Ks. Kurkela, Levin Liebscher ja Sommer, Certain Procedural Issues in Arbitrating Competition Cases (2007), 24 *J.lut.Arb* 3 s. 189–209; *EU and US Antitrust Arbitration*, Blanke & Landolt.

¹⁰ Ks. Kurkela, Criminal Laws in International Arbitration – the May, the Must the Should and the Should Not.

petosväite tutkituksi itsenäisenä vaatimuksena ali-oikeudessa (*Queen's Bench Division (Commercial Court)*)¹¹, mutta Statin valituksen johdosta Kazakstan hävisi ylemmässä oikeusasteessa ja prosessipetosasia jätettiin tutkimatta, joten prosessin tämäkin osa Yhdistyneessä kuningaskunnassa päättyi.

Kuten *Court of Appealin* tuomion johdannossa kuvataan, Stati sai Tukholmassa käydyssä välimiesmenettelyssä myönteisen noin 500 miljoonan dollarin välitystuomion hyväkseen Kazakstanin tasavaltaa vastaan:

*The award was dated 19 December 2013. The Respondent (the State) was ordered to pay damages in excess of US\$500 million to the Appellants (the claimants). The arbitration had been instituted pursuant to the Energy Charter Treaty and had its seat in Sweden. The arbitral tribunal found that the claimants' companies in Kazakhstan and their businesses had been the subject of "a string of measures of a coordinated harassment by various institutions" of the State, including tax assessments and criminal penalties leading ultimately to the seizure of the claimants' investments. The tribunal held that this amounted to a breach of the obligation to treat investors fairly and equitably as required by the Treaty.*¹²

Stati oli siis välitystuomion perustelujen mukaan joutunut investoijana epäreilun ja syrjivän kohtelun alaiseksi Kazakstanin taholta. Välimiesprosessi käytiin kansainvälisen energiaperuskirjan (*Energy Charter Treaty*)¹³ mukaisesti ja välimiesoikeuden

paikkana oli Ruotsi. Kazakstan moitti tuomiota Ruotsin tuomioistuimissa sillä perusteella, että tuomio oli aikaansaatu petollisesti.¹⁴ Oikeudenkäynnissä ei tullut esille todisteita, jotka antoivat perusteen väittää, että ruotsalainen välitystuomio olisi perustunut sellaisiin vääriin todisteisiin, jotka olisivat suoranaisesti määränneet välimiesoikeudenkäynnin lopputuloksen.¹⁵

Välitystuomion moitekanne Ruotsissa siis hylättiin. Hylkäys ei siis perustunut siihen, etteikö petollinen menettely voisi olla kumoamisperuste, vaan siihen, että väitetyt kaltainen petollinen menettely ei luonteeltaan ollut kyllin vakava edes toteennäytettynä välitystuomion kumoamisen perusteeksi:

*The Swedish court did not determine the truth or otherwise of the fraud allegations. It is sufficient for the purposes of this judgment to say that the court held that they did not provide a ground in Swedish law for setting aside the award. It is not that under Swedish law fraud can never provide grounds for setting aside an award but that the allegedly false evidence must either have been directly determinative of the outcome of the arbitration or, if it had an indirect influence, it must be obvious that it had been of decisive importance for the outcome.*¹⁶

Väitetyt oikeustositseikat eivät siis edes toteennäytettynä olisi perustuneet niin vakavaan loukkaukseen, että ne olisivat vaikuttaneet ruotsalaisen välitystuomion lopputulokseen. Näyttöä väitetyistä prosessipetoksesta ei siis edes vastaanotettu tai

¹¹ Stati v. Kazakhstan [2018] EWHC 1130 (Comm); [2018] 1 W.L.R. 3225; [2018] 2 Lloyd's Rep 144.

¹² Stati, 1:2.

¹³ Energiaperuskirja, jonka myös Suomi on allekirjoittanut v. 1994 ja ratifioinut v. 1997. Ks. Laki sopimuksen Euroopan energiaperuskirjasta ja siihen liittyvän pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä, SopS 35/1998.

¹⁴ Kazakstanin ajama petosväite perustui siihen, että yhden kantajayhtiön omistaman nesteytetyn kaasun tehtaan arvo olisi kanteessa ilmoitettu virheellisesti, ja tätä virheellistä arviota oli käytetty perusteena USD 199 milj. suuruiselle osalle tuomittua vahingonkorvausta.

¹⁵ The State's application was based on a number of grounds under sections 102 and 103 of the 1996 Act which it is unnecessary to detail. In August 2015 the State applied for permission to amend its application to add a further ground. That enforcement would be contrary to public policy under section 103(3) because the award had, in so far as it relates to the liquified petroleum gas plant, been obtained by fraud. This allegation was made following the disclosure of documents from a related arbitration. Ks. Stati, 2:7. Vrt. *Kurkela – Uoti*; Välimiesmenettelylaki (1996) s. 126–136.

¹⁶ Stati 2:9.

arvioitu eli päätös oli eräänlainen ”summary judgment”.¹⁷

4 Väilytystuomion täytäntöönpano prosessikanteissa

Stati haki väilytystuomion täytäntöönpanoa New Yorkin konvention nojalla useissa eri valtioissa. Englannissa Kazakstan vastusti täytäntöönpanoa vedoten kuten Ruotsissakin *ordre publiciin* ja siihen oikeudellisesti sisältyvään petolliseen menettelyyn. Tämä prosessipetokseen perustuva ja täytäntöönpanoa sillä perusteella vastustava lausunto ei alun perin ollut itsenäinen kanne vaan vain täytäntöönpanoa vastustava prosessitoimi. *Court of Appealin* tuomion mukaan englantilainen alioikeustuomari otti sen tutkittavaksi, eikä aiempi ruotsalainen petosväitteen hylännyt tuomio ollut tutkimisen esteenä (*estoppel*):

He rejected the claimants' submission that the Swedish court's decision gave rise to an issue estoppel precluding the State from advancing its fraud case in the English proceedings. The Swedish court had not made any findings of fact as regards the fraud allegations and if they were established as a matter of fact it was for the English court as the enforcing court to decide the application of English public

*policy. He gave detailed case management directions to which it will be necessary to refer later in the judgment. The claimants applied to the Court of Appeal for permission to appeal, but it was refused on the ground that the application was made out of time.*¹⁸

Alioikeus siis totesi, että kysymys siitä, rikkoiko Englannissa täytäntöön pantava väilytystuomio Englannin *public policya* kuului englantilaisen tuomioistuimen arvioitavaksi. Ruotsalaisen tuomioistuimen päätös, joka säilytti väilytystuomion voimassa, ei estänyt tämän kysymyksen arvioimista englantilaisen tuomioistuimen toimesta. Prosessi jatkui täytäntöönpanoa koskevan pyynnön tutkimisella petosväitteen osalta. Tämän tapahduttua Stati kuitenkin perui täytäntöönpanohakemuksensa. Tähän saattoi olla syynä Statin kannalta paitsi mahdollinen prosessin negatiivinen lopputulos Englannissa, myös prosessipetoksen vireilläolon mahdollisen kielteinen vaikutus muissa maissa tapahtuviin täytäntöönpanoprosesseihin usean muun syyn ja asian lykkääntymisen ohella.¹⁹

Kazakstan vaati saada jatkaa omaa vastakannetta muistuttavaa vastinetta nyt itsenäisenä prosessina Statin täytäntöönpanopyynnön peruuttamisesta huolimatta tai vaihtoehtoisesti täytäntöönpanopyynnön peruuttamisen hylkäämistä:

¹⁷ Ei liene estettä sille, etteikö suomalainenkin tuomioistuin voisi analogisessa tilanteessa päätyä tällaiseen summaariseen ratkaisuun esim. väilytuomiota käyttämällä. Tuomioistuin antaisi tällöin OK 24:6:n mukaisesti väilytuomion tutkimatta itse kysymystä siitä, olisiko väitettyä petosta tapahtunut. Vrt. esim. *Frände, Helenius et al*, Prosessioikeus (5. painos 2017, jäljempänä *Frände*) s. 752, jossa todetaan väilytuomion tarkoittavan tuomion antamista sellaisesta kannevaatimuksesta tai vaatimuksen perusteesta, jonka ratkaisemisesta jutun lopullinen ratkaiseminen riippuu. Tässä tapauksessa ruotsalainen tuomioistuin siis näki tarpeettomaksi arvioida näyttöä petoksen olemassaolosta, koska kyseinen väitetty petos ei toteennäytettynäkään olisi lain mukaan riittävä peruste väilytystuomion kumoamiselle. Tämä vastaa myös anglo-amerikkalaisen oikeuden *summary judgment* -käsitettä, vrt. esim. Black's Law Dictionaryn määritelmä, jossa todetaan, että asianosainen voi vaatia *summary judgmentiä*, jos hän uskoo, että asiassa ei ole epäselvyyttä mistään pääasian kannalta määrävän tosiseikan olemassaolosta ja asianosainen on oikeutettu saamaan itselleen myönteisen tuomion pelkästään voimassaolevan oikeuden perusteella (*he believes that there is no issue of material fact and that he is entitled to prevail as a matter of law*).

¹⁸ Stati 2:11.

¹⁹ Court of Appeals kommentoi tuomiossaan alioikeuden skeptistä suhtautumista täytäntöönpanohakemuksen keskeyttämisen ilmoitettuihin syihin seuraavasti: *Before identifying those grounds, it is important to note that the judge did not accept the claimants' explanations for filing the notice of discontinuance namely that they did not have the resources to continue with the proceedings and that their enforcement proceedings elsewhere would attach sufficient assets for the payment of the award. The Judge found that "the real reason for the notice of discontinuance is that the [claimants] do not wish to take the risk that the trial may lead to findings against them and in favour of the state". He was not, however, prepared to find that the real reason was that the claimants have no answer to the allegations.* Ks. Stati, 9:45. Alioikeustuomari oli katsonut, että olisi mahdollista, että englantilaisen tuomioistuimen vahvistus sille, että kyseessä oli ollut petos, saattaisi omata painoarvoa tai toimia todisteena petoksen olemassaolosta, kun asiaa käsiteltäisiin Belgiassa, Luxemburgissa ja Alankomaissa. Ks. Stati 8:43.

*The application was framed in this way to reflect the State's position that its "fraud claim" was an independent, free-standing claim that was unaffected by the claimants' notice of discontinuance. It sought in the alternative to set aside the notice of discontinuance, if it were wrong on its first point.*²⁰

Alioikeus luonnehtikin Kazakstanin vastineen kyllin itsenäisen kanteen omaiseksi sen *public policy* -luonteeseen nojautuen. Kazakstanin täytäntöönpanoa vastustavan ja sen hylkäämistä vaativan prosessitoimen muutos oli vahvistusvaatimus, *declaration*. Suomen oikeudessa vahvistustuomion menestymisen edellytyksenä pidetään oikeudellisen intressin olemassaoloa. Ongelman asettelu on analogista.²¹ Alioikeus otti petoskanteen tutkittavaksi, vaikka koko riidalla ei ollut mitään muita yhtymäkohtia Englantiin kuin tuo sittemmin peruutettu täytäntöönpanohakemus. Petosväitteen tutkimisen oli siis määrä jatkaa Englannissa, eikä täytäntöön-

panohakemuksen peruuttaminen ollut tämän tutkimisen este.

Arvioinnin kohteena oli muun muassa mahdollisen petostuomion laajemmat kansainväliset vaikutukset Staten muissa maissa jättämiin täytäntöönpanohakemuksiin tai muihin liitännäisiin prosesseihin.²²

Kyse oli myös *forum conveniens* -periaatteen soveltamisesta, vaikka kysymyksestä ei käytetty tuota vakiintunutta ilmaisua, sekä prosessin väärinkäytöstä. Prosessiin olikin käytetty huomattavasti aikaa ja kustannuksia, jotka olisivat menetetyt, jos prosessia ei jatkettaisi.²³

Tuomioistuimien viittasi myös Kanadassa, Albertan provinssissa annettuun *Karaha*-päätökseen, joka koski New Yorkin konventioon nojaavaa täytäntöönpanomenettelyä, tukeutuen siihen eräin osin.²⁴

Ylempi oikeus hyväksyi Staten valituksen siitä, ettei vahvistuskanne ollut itsenäinen, eikä prosessia enää tullut jatkaa. *Court of Appealin* mukaan, toi-

²⁰ Stati, 3:13.

²¹ Ks. esim. *Frände*, s. 511–512, jossa käydään läpi vahvistuskanteen ajamisen edellytyksiä ja todetaan mm. että ”vahvistuskanteen tulee tähdätä tietyn konkreettisen oikeussuhteen olemassaolon tai ei-olemassaolon vahvistamiseen”. Sen sijaan vahvistuskannetta ei voida Fränden mukaan ajaa pelkän tosiasian tai tapahtumainkulun vahvistamiseksi, so. yleensä näyttökysymystä sellaisenaan. Frände mainitsee lisäksi, että vahvistuskannetta ei voida ajaa esimerkiksi sen vahvistamiseksi, että tietty asiakirja on väärennetty tai että henkilö on sopimusta tehdessään ollut vilpittömässä tai vilpillisessä mielessä.

²² *Second the question of whether the award was obtained by fraud remains a live issue between the parties because the claimants are pursuing enforcement proceedings in other countries. A judgment of the English court with detailed findings, after disclosure and full evidence at trial, will assist the courts in other countries where the claimants seek to enforce the awards.* Ks. Stati, 8:42. Ks. myös *Korhola* (2008) 26 ASA Bulletin, s. 280–292.

²³ [The judge] took into account that the parties had already invested substantially in the proceedings and had reached a point of near readiness for disclosure, all of which would be wasted by discontinuance. He also took into account that the “resources all of which could be wasted by discontinuance. He also took into account that the “resources to be committed ahead by the court itself are reasonable, and there is good reason to make the most of the resources of the court that have already been used”. The arrangements for trial would ensure that the matter would be dealt with fairly and expeditiously and “Progression to trial is not disproportionate given the very substantial sums involved and the importance of the case to all parties”. Ks. Stati, 9:49.

²⁴ *The possibility of doing so arose in proceedings to enforce a New York Convention award in Alberta, Canada. In Karaha Bodas Company LLC v Perusahaan Pertambangan Minyak Dan Gas Bumi Negara 2011 ARCA, the claimant (Karaha) obtained an award of US\$260 million which it sought to enforce in a number of jurisdictions. Allegations of fraud with regard to the award were made by the respondent (Pertamina) and rejected in enforcement proceedings in the United States and Hong Kong. Having obtained full satisfaction of its award in the United States, Karaha discontinued the Alberta proceedings, leaving only the issue of the cost of those proceedings which were awarded to Pertamina. Pertamina wished to continue the proceedings so as to assert its fraud claim with a view to using the Alberta court's findings, if favourable, to persuade the US court to reverse its prior rejection of Pertamina's case. In affirming the first instance decision to permit the discontinuance of the Alberta enforcement proceedings, the Court of Appeal of Alberta said at [11]: “Alberta is very plainly not the appropriate forum for any attempt to upset the arbitral award for fraud. It got involved originally just to chase assets here which probably never existed. Getting a judgment in an inappropriate forum in the hopes of influencing a court elsewhere is (and will always be) a novel idea tending to destroy all conflict of laws rules on jurisdiction and recognition.” Ks. Stati, 11:57.*

sin kuin alioikeus oli katsonut, Kazakstanilla ei ollut riittävää legitimiä intressiä, joka olisi muodostanut perusteen jatkaa prosessia Englannissa. Pelkästään se, että Kazakstan voisi muissa maissa käytävissä välitystuomion täytäntöönpanoprosesseissa vedota englantilaisen tuomioistuimen ratkaisuun, jossa olisi vahvistettu petoksen tapahtuneen, ei *Court of Appealin* mukaan ollut riittävä peruste jatkaa prosessia Englannissa. Kanadalaisessa *Karaha*-ratkaisussa, johon *Court of Appeal* myös viittasi, oli todettu, että tuomion hankkiminen asiaan kuulumattomassa foorumissa jonkin tosiseikan (tässä tapauksessa petoksen) vahvistamiseksi tarkoituksena käyttää sitä prosesseissa muualla, oli ”uusi ajatus” (*novel idea*), joka tuhoaisi kaikki kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt koskien foorumin valintaa ja tuomioiden tunnustamista.²⁵ Esille nousi myös kysymys, oliko Stati väärinkäyttänyt englantilaista tuomioistuinta. Keskeisin osa tuomiosta on ehkä seuraava:

*The circumstances in the present case are very different. This appeal is not put forward on the basis that there was material non-disclosure on the application without notice for the enforcement order. The claimants had the benefit of an award which was valid under its curial law and which they were entitled to seek to enforce in other countries, including England. The State's allegations of fraud were insufficient to invalidate the award. The most that those allegations provided were a defence to enforcement as a matter of English public policy. They are therefore incapable of establishing that the original application was a "fraud on the English court".*²⁶

Alkuperäinen mutta sitten peruutettu täytäntöönpanohakemus ei perustunut englantilaisen tuomioistuimen väärinkäyttöön.

5 Johtopäätöksiä

Stati-tapaus on kouluesimerkki monikansallisesta prosessaamisesta sekä kansainvälisten että kansallisten säännösten ja periaatteiden yhteensovittamisesta, olkoonkin, että näytelmän keskiössä oli englantilainen tuomioistuin ja osin Englannin prosessioikeus. Englantilainen vetoomustuomioistuin katsoi ensinnäkin, arvioidessaan onko ulkomaisen välitystuomion täytäntöönpano evättävä *public policy*-perusteella, että tuomioistuimen on arvioitava asiaa täytäntöönpanovaltion *public policyn* pohjalta, vaikka välitystuomion kumoamiskanne *public policy* - tai *ordre public* -perusteella ei olisikaan menestynyt välimiesoikeuden kotivaltion (*seat*) tuomioistuimissa.²⁷ Toiseksi, tätä *public policy*-varaventtiiliä tuli kuitenkin käyttää äärimmäisellä varovaisuudella.²⁸ Kolmanneksi, *Court of Appeal* katsoi, toisin kuin englantilainen alioikeus, että kysymystä siitä, oliko välitystuomio saatu aikaan petollisesti, ei voitu käsitellä englantilaisessa tuomioistuimessa puhtaasti erillisenä kysymyksenä tilanteessa, jossa välimiesoikeudenkäynnin voittanut täytäntöönpanon hakija oli luopunut ajamasta täytäntöönpanoa koskevaa hakemustaan ja vastaajalla ei ollut riittävää oikeudellista intressiä, joka liittyi Englantiin. Se, että samanaikaisesti vireillä oli välitystuomion täytäntöönpanoproses-

²⁵ Ks. alaviite 24 yllä.

²⁶ Ks. Stati, 12:65, jossa viitataan tältä osin mm. ICSID-konventioon seuraavasti: *As Leggatt LJ observed during the hearing, under some arbitral regimes, such as the ICSID Convention fraud is not a ground for setting aside an award and the fact that it is against English public policy to obtain an award by fraud is irrelevant. An application to enforce such an award could hardly be a fraud on the English court. In the present case, where the Swedish court has ruled that the State's allegations do not invalidate the award, enforcement in Sweden is clearly not a fraud on the court and it is difficult to see how could nonetheless be so in England.*

²⁷ Ks. Stati 8:38: *If fraud in obtaining the whole or part of the award is alleged and established, there is clearly a strong case for a refusal to enforce the award on grounds of English public policy, irrespective of whether it provides a ground for setting aside the award in the country of the seat of the arbitration. Public policy is a matter for the courts of each country to decide for their own jurisdiction.*

²⁸ Stati, 8:37.

seja useissa muissa valtioissa, ei riittänyt *Court of Appealin* mukaan perusteeksi käyttää englantilaisia tuomioistuimia tutkimaan, oliko petosta tapahtunut. Vaikkakin kysymys oikeudellisen intressin olemassaolosta sisältänee aina tapauskohtaista harkintaa, lienee Englannissa annettu tuomio lopullisine rat-

kaisuperusteluineen linjassa myös Suomen prosessioikeuden kanssa.

Kimmo Mettälä ja Matti S. Kurkela